

כי היא חכמתכם ובינתכם

הרב נחום אליעזר רבינוביץ'

הגמרא בשבת [עה, א] אומרת:

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: מניין שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות – שנאמר: 'ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים' איזו חכמה ובינה שהיא לעיני העמים? הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות.

לכאורה, אין מדובר בדברי אגדה אלא בענין הלכתי, הגמרא מחדשת דין - מצווה על האדם לחשב תקופות ומזלות (תקופות הן חשבון מהלך השמש, ומזלות הן חשבון מהלך הכוכבים). אולם, מצווה כזו לא מופיעה בספר המצוות של הרמב"ם. אמנם, יש מצווה של קידוש החודש, דהיינו לחשב את מהלך הירח כדי שידעו לקבוע ראשי חודשים. אך הרמב"ם לומד את מצוות קביעות החודשים מהדרשה "החדש הזה לכם ראש חדשים - כזה ראה וקדש" [ראש השנה כ, א]. נמצא, שאין מדובר במצווה הנמנית בתרי"ג מצוות, אלא מצווה במשמעות של עצה טובה שכל אחד צריך להכיר בחשיבות הדבר. האמוראים מסבירים מה פשר החשיבות של הדבר: "כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים". על כך יש לשאול, מה החשיבות שהעמים יכירו חכמה זו? איזו תועלת תהיה מכך שהעמים ידעו שעם ישראל יודע לחשב את מהלך השמש והכוכבים?

היום ניתן לומר באופן ברור שיש חשיבות גדולה לכך שהעמים יכירו שיש לנו חוכמה ובינה לעיני העמים. ראינו זאת בלחימה שהתנהלה בחודשים האחרונים, שהאויב שיגר אלפי רקטות וכמעט שלא פגעו באף אחד. העמים רואים שאנו יודעים לחקור את המציאות ולהמציא כלים להגן על עם ישראל. אולם, ר' יוחנן לא דיבר על מצב קיצוני כזה, על אף שגם זה נכלל בדבריו. לפי דעתו, הפסוק אומר שהחכמה שכולם יכולים להכיר בה היא חישוב תקופות ומזלות, דהיינו, חוקי הטבע היסודיים. כבר בזמן העתיק הגיעו אבותינו לידע המספיק לחשב את מהלך השמש והירח. מה תועלת יש מכך שהם רואים שאנו יודעים חכמות שגם הם יכולים להכיר?

התורה כבר קבעה שעם ישראל צריך לראות עצמו כ"מְמַלְכֵת כְּהֻנִּים וְגוֹי קָדוֹשׁ" [שמות יט, ו]. הקב"ה ברא את כל בני אדם והוא דואג למציאות כולה. בחירתו בעם ישראל כמקבלי התורה, הייתה במטרה זו של "אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". ר' אברהם בנו של הרמב"ם, בפירושו על התורה, מביא בשם אביו, שכשם שהכהנים ממונים ללמד את עם ישראל תורה ועבודה, כך עם ישראל הם הכהנים של העולם כולו. המטרה היא שהעולם כולו ילמד מעם ישראל להכיר את הבורא יתברך ולהכיר את מצוותיו. כדי שדבר כזה יתרחש, צריך שהעמים יכירו שיש מה ללמוד מעם ישראל. לאורך הדורות, רעיונות התורה השפיעו על כל העולם כולו. גם על הרשעים הדבר השפיע, כיוון שהם ראו את כח העמידה והעוז של עם ישראל.

יסוד היחסים של עם ישראל מול העמים הוא שעם ישראל חייב להיות ממלכת כהנים וגוי קדוש. לשם כך, צריך שיראו שעם ישראל מבין את חוקי הטבע, חוקי הבריאה, שיראו שאנו מסוגלים ליישם הבנה זו לקידום עמנו ולקידום כל העולם כולו. אין עם אחר שהשפיע יותר על כל העולם כולו, ואין לך עם אחר שנדרש ממנו להשפיע בעתיד עוד יותר, כמו עם ישראל.

דבר זה אומר שאנו צריכים להדגיש את תורת ה', ושהתורה שלנו יכולה ליצור מציאות שבה הציבור כולו יתפתח באופן המיטבי - שכל אחד ימצא את משאת נפשו; חברה של צדק, אמת ויושר; חברה מצליחה. אם נצליח לבנות חברה כזו, הדבר ישפיע על כל העולם כולו. אנו צריכים להיות מודעים לכך שלימוד התורה שלנו מאיר לנו ולעולם כולו.

כאשר מתחילים זמן חדש בישיבה, צריך להכיר שלימוד התורה והבנתה בצורה הנכונה, אינה רק תרומה של כל אחד לעצמו, ואינה רק תרומה לעם ישראל, אלא תרומה לכל העולם כולו. זאת אחריות גדולה. חודש אלול הוא חודש שעושים בו חשבון נפש - מה באמת נדרש מאתנו? ברור שמצוות התשובה נמצאת במרכז. אך תשובה אינה רק על חטאים, אלא גם על ערכי החיים ודרך החיים. אם אדם אינו מסוגל לעורר את רצונו ללמוד תורה כראוי, בעומק ובהבנה, בחכמה ובבינה, על כך הוא צריך תשובה גדולה מאוד. תשובה אינה רק על החזרת מצב שהיה. יש לנו אפשרות להתחיל מחדש ללמוד בחכמה ובבינה, וזה צריך להיות האתגר הגדול של התשובה שלנו. דבר זה שייך בעיקר לצעירים, משום שכל אחד יכול להיות תלמיד חכם בעל שיעור קומה, אך זה לא יקרה מאליו. צריך לעמול על כך. אם משקיעים זה מצליח. זהו חוק טבע, שכך הקב"ה ברא את עולמו, כך ברא את התורה וכך גם ברא את האדם. אם נשקיע נעלה בדרגות התורה, ואם לא אין לך בזבז כוחות גדול מזה.